

סיכום צא סע' ב: בחשש תקלה בהדחה ושפשוף

- א. **דבר היתר שאין דרכו בהדחה כגון להניח נקניק על צלחת חלבית לא נקיה:** לכו"ע אסור אפילו צונן בצונן שמא ישכח מלהדיח
- ב. **דבר שדרכו בהדחה כגון להניח בשר חי על צלחת חלבית לא נקיה מותר** כדעת בעה"ט, הראב"ד והרשב"א והשו"ע צא ס"א. שלא כדעת הרא"ה שהחמיר בזה.
- ג. **דוחקא דסכינא בדבר שמן: כגון חתך גבינה קשה שומנית (גרויאר) האם מותר לחתוך בסכין זו בשר חי על סמך שדרכו בהדחה ולא ישכח להדיחו לפני שיבשל אותו?**
הרשב"א מוכיח שלא די להדיח הבשר אלא צריך שפשוף גדול כדי להוריד שומן הגבינה הנדבק בבשר.

תורת הבית הארוך בית ד שער א דף כא עמוד ב

- ויש איסור שצריך שיפשוף גדול כגון דבר שמן שנתקנח בהיתר כמנקר בשר וחותרך חלבים ואחר כך בשר ולפיכך אסרו שלא יחתוך בשר בסכין שחתך בו חלבים. וכן שלא להדיח בשר בכלי שהדיח בו חלבים **שמא ישכח ולא ישפשף הבשר יפה יפה אחר שיחתוך אותו בסכין שחתך בו חלבים** אלא ידיחנו כדרך שהוא מדיח את הבשר החי. וכדגרסינן בפרק קמא דחולין **אמר רבי יהודה אמר רב הטבח צריך שיהו לו שלשה סכינים אחת ששוחט בה ואחת שמחתך בה בשר ואחד שמחתך בה חלבים**. ואקשינן וניתקין ליה חדא ונחתוך בה בשר ואחר כך נחתוך חלבים? ופרקינן גזירה שמא יחתוך חלבים ואחר כך בשר. **כלומר שאעפ"י שהוא עתיד להדיח את הבשר כיון שזה צריך שיפשוף גדול חיישינן שמא ישכח ולא ישפשף**. וזה מדרך הזריזות המביאה לידי נקיות. נשלם השער הראשון בעזר העוזר ית'.
- ד. **דוחקא דסכינא בדבר שאינו שמן: כגון חתך גבינה צפתית בסכין האם מותר לכתחילה לחתוך בשר חי על סמך שידיח את הבשר לפני הבישול?** נראה שמותר כי די בהדחה ולא חוששים שמא ישכח להדיח.
- ה. **דבר שמן בלא דוחקא דסכינא:** כגון האם מותר להניח בשר שמן על צלחת חלבית נקיה? האם יש לחשוש שמא ישתמש בצלחת החלבית לאוכל חלבי בלא הדחת השומן הדבוק בה?
נחלקו האחרונים האם הצלחת די בהדחה או צריכה שפשוף. הפמ"ג צריך שפשוף גדול, החו"ד די בהדחה.

נ"מ: כלי זכוכית לדעת מרן השו"ע (ס' תנ"א) אינם בולעים משום שיע לא בלע. האם מותר בשימוש חלבי ובשרי לסרוגין עם שפשוף והדחה. לאור הנ"ל גם לפמ"ג צריך שפשוף בדבר שמן כיון שבזמנינו הדרך גם לשפשף כלים לא נקיים לפני השימוש לכן יש להתיר להשתמש כלי זכוכית לחלבי ובשרי לסרוגין. (יביע אומר ח"ד ס' ה)

שו"ת יביע אומר חלק ד - יורה דעה סימן ה

נשאלתי בענין כלי זכוכית הנקראים פיירקס, שמבשלים בהם על האש, אם מותר להשתמש בהם הן לבשר הן לחלב, ע"י רחיצה והדחה בין זל"ז, לפי מנהגינו שנוהגים כדעת מרן באו"ח (סי"ס תנא), שכלי זכוכית אינם בולעים כלל, ודי להם בשטיפה בעלמא. או יש להחמיר בזה.

א. לכאורה לפמ"ש המג"א (סי' תקט ס"ק יא) שמנהג העולם לאסור להגעיל כלי בשר לאכול בו חלב, או להיפך, משום שאם יעשה כן, לעולם לא יהיה לו אלא כלי אחד, ויגעילנו בכל פעם שירצה להשתמש בו, וזה אסור דילמא אתי למטעי. וכמ"ש בחולין (ח:). ע"כ. אי"כ ה"נ יש לחוש פן ישכח וישתמש בו בלי הדחה כראוי. אמנם יש לדחות ולומר דשאני הכא דכ"ע קפדי אמנקיותא, ואין דרך לבשל בכלי בלי הדחה ושטיפה כראוי. וממילא אין לנו לחוש פן ישכח וישתמש בו בלי הדחה. ודמי למה שפסק מרן ביו"ד (סי' צא ס"ב), דאע"ג דכל מידי דבעי הדחה, כגון להניח בשר צונן בקערה של איסור צונן, אסור לכתחלה, שמא יאכלנו בלי הדחה, הני מילי בשר מבושל דלאו אורחיה בהדחה, אבל בשר חי וכיו"ב דאורחיה בהדחה מותר לכתחלה. ע"כ. וה"נ אורחיה בהדחה הוא ולא חיישינן לשכחה. אלא דלכאורה אכתי לא איפרק מחולשא, כי הנה בפמ"ג מש"ז שם כ' דדוקא להניח בכלי איסור מקונח מותר היכא דאורחיה בהדחה, אבל ע"ג איסור בעין אפי' אינו שמן, אסור, הואיל וצריך שפשוף גדול. ע"ש. ובסי' דברי יוסף (סי' תקצ) הביא דברי החוות דעת דס"ל דבשמנונית בלי דוחקא דסכינא סגי בהדחה בעלמא, והשיג עליו מדי' הרשב"א והר"ן (בחולין ח:). דס"ל דבעי שפשוף גדול. ושכ"כ הרשב"א בתה"א. ע"ש. ומעתה ה"נ יש לחוש שאחר שבישלו בכלי בשר ונדבק בו השמנונית, ישכח לשפוף הכלי היטב וירתיה בו חלב. והן אמת כי הפתחי תשובה (סי' צא סק"ג) הביא דברי הפמ"ג במש"ז הנ"ל, וכתב עליו, אבל בדברי הש"ך כאן סק"ד ולקמן סי' קה סק"ה מבואר שאין לחלק בזה, ואפילו ע"ג איסור בעין שרי כשאינו איסור שמן, וכמ"ש הפמ"ג עצמו בשפ"ד דדוקא אם נגע באיסור שמן בעי שפשוף. וגם ע"ז חולקים החוות דעת והבית אפרים סי' כט וס"ל דשמנונית בלי דוחקא דסכינא סגי בהדחה בעלמא. וכמ"ש לעיל סק"א. ע"כ. מ"מ הרי מבואר בערך השלחן (ר"ס צא) בשם הרשב"א במשמרת הבית (סוף שער ג), דאע"ג דחלב צונן הנדבק בבשר אי"צ שפשוף גדול, אלא הדחה בעלמא, כשאין שם דוחקא דסכינא, [והדר ביה מר ממ"ש בחי' לחולין ח: הנ"ל] מ"מ כשנמחה החלב (בצירי) במים נדבק ביותר בבשר. ע"ש. וע"ע בפתחי תשו' ובערוך השלחן שם. אי"כ כאן שמבשלים גם בשר שמן עם מים נדבק בדופני הכלי לאחר שהצטנן ונקרש. אולם אחר התבוננות אין לחוש לכל זה חדא שהרי כתבו הש"ך והפר"ח (ר"ס צה) דמסתמא דמילתא סתם קדרה שמבשלים בה היא מודחת ורחוצה יפה. וכ"כ שאר האחרונים שם. והובאו בזבחי צדק (סי' צה סק"ו). וע"ע בש"ך (סי' קג ס"ק טו) ובאחרונים שם. ומבואר בסי' יד יהודה (בב"ח, בפה"א סי' א סק"ג) דר"ל דמסתמא מחזיקינן הקדרה למודחת ע"י שפשוף היטב. והובא בדרכי תשו' (שם סק"ב). ומעתה אין לנו לחוש לפן ישכח ולא ידיח היטב הקדרה, כיון דאורחיה בהדחה ושפשוף היטב. ועוד שהרי מבואר באיסור והיתר (כלל לג דין ב) דסתמא דמילתא יש בתבשיל

שבקדירה סי' נגד השמנונית שע"ג דופנותיה. והובא להלכה במנחת יעקב (כלל נו' זס"ק /ס"ק/ יא). וכן הסכים הפמ"ג בשפ"ד ר"ס צה ודחה דברי הפרי תואר סק"ג שכ' דספיקא הוי. ע"ש. וכל היכא דבדיעבד שרי, לא גזרינן שמא יעשה לכתחלה (בלי הדחה). וכמבואר בב"י יו"ד (סי' ב). וכ"ה בט"ז (שם סק"ד). ולפע"ד כן מוכח קצת מהתוס' גיטין (ג:) וז"ל, דאפי' אי לכתחלה בעינן כתיבה לשמה כיון דבדיעבד כשר לא היו מתקנים לומר בפני נכתב. ע"ש. ושוי"ר שכן הוכיח הגאון מהרש"ם בדעת תורה (סי' ב סק"ב). אלא שיש לדחות דשאני התם דרוב בקיאיין הן וסתם ספרי דדייני מגמר גמירי, והו"ל חששא למיעוטא דמיעוטא (אלא דמשום חזקת א"א הו"ל כמיעוטא). וכמ"ש בגיטין ובתוס' שם. ומש"ה אם איתא דבדיעבד כשר לא היו מתקנים בפ"נ משום כך. אולם המהרש"ם שם כ' להוכיח להיפך מהתוס' (פסחים ל) בד"ה אמר רב, דאפי' אי ס"ל לרב נטל"פ מותר, שפיר קאמר הכא קדרות בפסח ישברו, דדוקא בדיעבד שרי נטל"פ אבל לכתחלה גזרי' שאב"י אטו ב"י. ע"כ. וקשה דא"כ הא דאמרינן בגמ' שם, ואמאי לשהינהו אחר הפסח וליעבד בהו שלא במינן, גזרה דילמא אתי למעבד בהו במינן. והא כיון דבדיעבד מותר, לא גזרינן בהכי. עכת"ד. ויש לדחות לפמ"ש התוס' שם, ולשהינהו אחר הפסח וכו', תימה לר"י דהא תנן אין מבטלין איסור לכתחלה וכו'. וי"ל דהואיל ואיכא תרתי לטיבותא נטל"פ ומשהו שאין להשתמש הרבה חמץ ביחד שלא במינן כה"ג מבטלין. ע"ש. ולפ"ז אף על גב דבעלמא לא גזרינן היכא דבדיעבד מותר, הכא דאיכא נמי איסור ביטול לכתחלה שפיר גזרינן, אף על גב דהוי תרתי לטיבותא כיון דבמינן מיהא אסור במשהו. והמהרש"ם שם הוכיח במישור מהתוס' שבת (קמא רע"ב) דהיכא דבדיעבד שרי לא גזרו שמא יעשה לכתחלה בד"א. ע"ש. ועכ"פ כשאין לנו גזרה מפורשת מפי חז"ל בודאי שלא נבוא לגזור בזה. ודון מינה לני"ד. ועי' בשו"ת רב פעלים ח"ב (חיו"ד סי' ו). ודו"ק.